

Εταιρία Θεσσαλικών Μελετών (Ε.ΘΕ.Μ.)

Σχολιασμός απόψεων που κατατέθηκαν σε συνεδρίαση της Ειδικής Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής (26 Μαΐου 2016) με θέμα :
Φράγματα και μικρά υδροηλεκτρικά έργα.

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πριν λίγες ημέρες περιήλθε σε γνώση μας η συνεδρίαση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 26 Μαΐου 2016. Αναζητήσαμε τα Πρακτικά και το σχετικό video και με βάση αυτά προβαίνουμε στα σχόλια που ακολουθούν.

Θεωρήσαμε υποχρέωσή μας να διατυπώσουμε τις θέσεις μας για τα όσα συζητήθηκαν στην συνεδρίαση της υποεπιτροπής για τους εξής λόγους:

- Κατ' αρχήν η ΕΘΕΜ εδώ και δεκαετίες έχει ασχοληθεί και έχει προβάλλει δημοσίως τις θέσεις της για τα περιβαλλοντικά, ενεργειακά και υδατικά ζητήματα σε πολλά συνέδρια, ημερίδες, συσκέψεις με αρμοδίου κλπ.
- Όπως εύκολα θα διαπιστώσει κανείς, ξεφυλλίζοντας απλά και μόνο τα πρακτικά της συνεδρίασης της υποεπιτροπής, η συζήτηση για το θέμα του τίτλου υπήρξε σχετικά περιορισμένη. Αντίθετα η συζήτηση γενικά για τα ενεργειακά θέματα, την Διαχείριση των υδάτων, τις ΑΠΕ, τα έργα του Αχελώου, το υδατικό πρόβλημα του Θεσσαλικού κάμπου κ.α. απασχόλησαν τα μέλη της επιτροπής μάλλον περισσότερο από τα μικρά ΥΗΕ. Χαρακτηριστικά μάλιστα ο βουλευτής κος Δημαράς παραδέχθηκε ότι «...τον Αχελώο που έχουμε όλοι στο πίσω μέρος του μυαλού μας».

Επειδή όλα αυτά τα θέματα απασχολούν επίσης εδώ και πολλά χρόνια την ΕΘΕΜ, με την διατύπωση των θέσεων μας επί αυτών, αφενός θα επιχειρήσουμε την αποκατάσταση πολλών συγχύσεων ή/και στρεβλώσεων που εκτέθηκαν στην επιτροπή, αφετέρου θα επιδιώξουμε να παρουσιάσουμε την γενικότερη φιλοσοφία με την οποία προτείνουμε να αντιμετωπιστεί το υδατικό πρόβλημα της Θεσσαλίας.

Όπως εξελίχθηκε η συζήτηση στην επιτροπή κρίνουμε ότι η συμμετοχή της ΕΘΕΜ σε αυτήν θα αποδεικνυόταν χρήσιμη έως αναγκαία. Φαίνεται όμως ότι και πολλές άλλες απουσίες υπήρξαν χαρακτηριστικές. Είναι πραγματικά δυσεξήγητο πως σε μια τέτοια συζήτηση δεν εκλήθησαν οι «καθ' ύλην» γνώστες, αρμόδιοι και διαχειριστές των ενεργειακών και υδατικών ζητημάτων και έργων όπως π.χ. οι εκπρόσωποι της ΔΕΗ, μέγιστοι γνώστες της ΥΗ ενέργειας γενικά και κάθε είδους ΥΗέργου, καθώς επίσης οι εκπρόσωποι των γεωλόγων (μέσω του ΙΓΜΕ, ή μέσω του επιμελητηρίου τους - ΓΕΩΤΕΕ), οι εκπρόσωποι των μηχανικών (ΤΕΕ), η Αυτοδιοίκηση (τουλάχιστον περιφέρεια και ΠΕΔ Θεσσαλίας, μιας και τα θέματα τους αφορούσαν άμεσα), οι επιστήμονες της επιτροπής ενέργειας της Ακαδημίας Αθηνών με το τόσο πρωτοποριακό τους έργο, οι ειδικοί επιστήμονες από τον χώρο των μελετητών, κυρίως οι έχοντες μελετήσει τα περιβαλλοντικά θέματα των ΥΗ

έργων και τα Σχέδια Διαχείρισης, εκπρόσωπος του Υπουργείου Υποδομών (για τα έργα Αχελώου), κ.α.

Αντίθετα καταγράφεται στα αξιοπερίεργα η «ισοδύναμη» ως προς τους προαναφερθέντες παρουσία π.χ. ενός δικηγόρου «ειδικού στα θέματα περιβάλλοντος» ο οποίος, όπως διαπιστώνεται από τα πρακτικά, ουδέν συνεισέφερε στη συζήτηση για τα μικρά ΥΗΕ, αναφέρθηκε όμως αναλυτικά στην εκτροπή Αχελώου (με πολύ πάθος), στον ΕΝΦΙΑ και τα τέλη ακινήτων, στα φράγματα Μεσοχώρας - Συκιάς, στις αποφάσεις του ΣΤΕ, στην καλλιέργεια βαμβακιού στη χώρα μας και στις θέσεις της ΕΕ για το βαμβάκι, στα φωτοβολταϊκά, στον μηχανικό Μαγειρία, στην λίμνη Αράλη της πρώην ΕΣΣΔ κ.α.

Ανάλογα ισχύουν και για τον εκπρόσωπο μιας κίνησης πολιτών («Αχελώου ρους»), για τον οποίο όμως οι απορίες περί της προσκλήσεως του εξηγήθηκαν αμέσως μόλις διαβάσαμε την προσφώνησή του στον Υπουργό Ενέργειας («φίλος και σύντροφος»). Αντίθετα δεν εκλήθησαν από την περιοχή Μεσοχώρας, για την οποία έγινε μεγάλη συζήτηση, ούτε οι τεχνικοί υπεύθυνοι του ομώνυμου ΥΗΕ της ΔΕΗ, ούτε ο οικείος Δήμος, ούτε οι εκπρόσωποι των κατοίκων που αγωνιούν για την λειτουργία του έργου στην περιοχή τους.

Για λόγους καλής πίστης επιλέγουμε να δεχθούμε πως τελικά η σύνθεση των συμμετεχόντων στη συζήτηση (πέραν των βουλευτών-μελών της επιτροπής) διαμορφώθηκε τυχαία ή, έστω, από κάποια αβλεψία ή ελλιπή γνώση των συνεργατών της κας Προέδρου. Ας ελπίσουμε σε μελλοντικές συνεδριάσεις της επιτροπής να δοθεί και στην ΕΘΕΜ η δυνατότητα - θα είναι τιμή για εμάς - να καταθέσουμε τις απόψεις μας για τα θέματα περιβάλλοντος, ενέργειας, διαχείρισης υδάτων κλπ. (Άλλωστε από αρκετά μέλη της επιτροπής κατατέθηκε η πρόταση να γίνει ειδική συζήτηση για τα έργα του Άνω Αχελώου στη Θεσσαλία, οπότε, με την ευκαιρία αυτή, θα μπορούσε η παραίτηση μας να γίνει δεκτή).

Β. Η ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΗ (ΥΗ) ΕΝΕΡΓΕΙΑ

1. Γενικά

Η σημασία και η αξία της ΥΗ ενέργειας είναι για μας δεδομένη. Ας καταγράψουμε κάποια χαρακτηριστικά πλεονεκτήματά της:

- Ανανεώσιμος φυσικός πόρος (νερό) που οδηγεί στον περιορισμό χρήσης ορυκτών καυσίμων.
- Εγχώριος πόρος που συνάδει με τον στόχο της απεξάρτησης από εισαγόμενες πηγές.
- Παραγωγή ενέργειας αιχμής (υψηλής αξίας) με θετικό αντίστοιχο αποτέλεσμα στον περιορισμό ή/και εξάλειψη των πανάκριβων εισαγωγών ηλεκτρικού ρεύματος.
- Δυνατότητα αποθήκευσης ενέργειας (μοναδικός τρόπος η αντλιοταμίευση), βασικό στοιχείο στο ενεργειακό μείγμα, ειδικά λόγω της διεύδυσης των ΑΠΕ, βελτιώνοντας την λειτουργία του διασυνδεδεμένου δικτύου. *«Όποιος ονειρεύεται μια χώρα, η οποία θα έχει μόνο ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, είναι υποχρεωμένος να έχει*

*υδροηλεκτρική ενέργεια με ταμιευτήρα όμως, όχι με μικρά υδροηλεκτρικά, γιατί ο ταμιευτήρας αποθηκεύει την ενέργεια και μπορούμε να τη βγάλουμε αργότερα. Όπως θα δούμε στη συνέχεια, δεν αποθηκεύει μόνο τη δική μας ενέργεια, αλλά αποθηκεύει και άλλες μορφές ενέργειας, όπως είναι τα αιολικά. Τώρα, μάλιστα, υπάρχει η σύγχρονη τάση η αιολική ενέργεια, όταν βγαίνει την ώρα που δεν τη χρειαζόμαστε, να αποθηκεύεται σε υδροηλεκτρικά»*ε πεσήμανε κατά την συζήτηση ο καθηγητής του Ε.Μ. Πολυτεχνείου κος Μαμάσης. «Χωρίς ΥΗ έργα δεν μπορεί να υπάρξει σοβαρή αξιοποίηση ΑΠΕ» κατέληξε.

- Η ταμίευση του νερού προσφέρει δυνατότητα ανταπόκρισης σε πολλαπλούς σκοπούς (ύδρευση, άρδευση, βιομηχανία, τουρισμό κλπ). «Είναι η μοναδική από τις δέκα μορφές ηλεκτρικής ενέργειας που είναι πολλαπλού σκοπού» εξήγησε ο κος Μαμάσης. Τυπικό μοντέλο εφαρμογής το πρώτο για τη χώρα μεγάλο υδροηλεκτρικό έργο μετά τον πόλεμο, το φράγμα Ν. Πλαστήρα. Επιπλέον η ταμίευση νερού επιτρέπει την αντιμετώπιση προβλημάτων ξηρασίας, λειψυδρίας αλλά και έλεγχο των πλημμυρών.
- Ενώ η εγχώρια προστιθέμενη αξία στις λοιπές ΑΠΕ ανέρχεται στο 10 έως 35% της συνολικής τους αξίας, στα ΥΗΕ το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 80%. Επίσης ας ληφθούν υπόψη η τεχνογνωσία και εμπειρία που διατίθεται από Έλληνες επιστήμονες - τεχνικούς, η χρήση κυρίως εγχώριων υλικών και φυσικά η δυνατότητα κατασκευής των έργων από ελληνικές εταιρίες.

Παρότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά καθιστούν την αξιοποίηση του υδατικού δυναμικού μία αυτονόητη και ορθολογική επιλογή για τον ενεργειακό τομέα, δεν έχουν την ίδια άποψη όσοι επιλέγουν δραστηριοποίηση μέσω ανταγωνιστικών μορφών ενέργειας (π.χ. εισαγόμενο φυσικό αέριο για μονάδες ηλεκτροπαραγωγής). Άλλωστε, το γεγονός ότι μόνο το 1/3 του αντίστοιχου υδατικού δυναμικού έχει αξιοποιηθεί έως σήμερα στη χώρα μας, καταδεικνύει τις ισορροπίες που έχουν δημιουργηθεί ανάμεσα στα ενεργειακά lobbies. Αντίθετα, όπως επεσήμανε κατά τη συζήτηση ο κ. Μαμάσης, η Νορβηγία και η Αλβανία άγγιξαν το 100% των υδροηλεκτρικών τους δυνατοτήτων, ενώ άλλες χώρες της ΕΕ (Γερμανία κλπ) βρίσκονται πάνω από το 90%.

Ιδιαίτερο επίσης ενδιαφέρον έχει η ενημέρωση από τον ίδιο ομιλητή για τους στόχους της Παγκόσμιας Τράπεζας σχετικά με την ΥΗ ενέργεια. Την παραθέτουμε: «Όσον αφορά για το μέλλον η Παγκόσμια Τράπεζα επισημαίνει με έκθεσή της το 2013 ότι θα πρέπει να αναπτυχθεί υδροηλεκτρική ενέργεια. Βέβαια που να αναπτυχθεί; Ο υπόλοιπος κόσμος, η Ε.Ε. και η Βόρεια Αμερική την έχουν αναπτύξει, δεν έχουν άλλες θέσεις για να αναπτυχθεί. Η μόνη προοπτική είναι στις χώρες της Λατινικής Αμερικής και στην Ασία. Επίσης η Παγκόσμια Τράπεζα επισημαίνει ότι για να έχουμε πραγματικά ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σημαίνει ότι θα πρέπει να έχουμε αντλιοταμιευτικά έργα αποθήκευσης ενέργειας. Αυτή τη

στιγμή στην Ελλάδα έχει αξιοποιηθεί περίπου το 1/3 της υδραυλικής ενέργειας της χώρας».

Γενικά, στην επιτροπή κατατέθηκαν σημαντικές απόψεις για την ΥΗ ενέργεια από καθηγητές, πολιτικούς κ.α. Τεκμηριώθηκε απόλυτα η μοναδικότητά της, η δυνατότητα που προσφέρει για «αποθήκευση», η σχέση της με άλλες μορφές ενέργειας, τα περιθώρια μεγαλύτερης αξιοποίησης της κλπ. Στα επόμενα παρατίθενται κάποια δικά μας σχόλια για επιμέρους θέματα που σχετίζονται με την ΥΗ ενέργεια.

2. Είναι η ΥΗ ενέργεια ΑΠΕ ;

Αμφισβητήθηκε από ορισμένους ομιλητές στην επιτροπή εάν η ΥΗ ενέργεια είναι πράγματι ΑΠΕ.

Κατ' αρχήν τον προσδιορισμό «ανανεώσιμη» τον καθορίζει η επιστήμη, η φύση και η λειτουργία της και προφανώς δεν προσφέρεται σε κανένα η δυνατότητα να χρησιμοποιεί τον όρο αυτόν επιλεκτικά.

Εάν πάλι το εξετάσουμε «θεσμικά» ακολουθώντας τους κανόνες της ΕΕ και της χώρας μας θα διαπιστώσουμε ότι το θέμα αυτό έχει από καιρό επιλυθεί. Ας δούμε για παράδειγμα τι απάντησε ο αρμόδιος επίτροπος της Ε.Ε. τον Ιούνιο του 2012 σε σχετική ερώτηση του τότε ευρωβουλευτή των Οικολόγων Πρασίνων και Ν. Χρυσόγελου.

«...Ενέργεια προερχόμενη από μεγάλα ΥΗ έργα δεν μπορεί να θεωρείται ανανεώσιμη.» ισχυρίστηκε ο Έλληνας ευρωβουλευτής.

«Η υδροηλεκτρική ενέργεια είναι ανανεώσιμη πηγή ενέργειας η οποία δεδομένου ότι βασίζεται στην αξιοποίηση του φυσικού κύκλου του νερού δεν θα εξαντληθεί ποτέ σε αντίθεση με τις μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το άρθρο 2 εδάφιο α) της οδηγίας για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, το σύνολο της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από αυτές τις πηγές θεωρείται ως ανανεώσιμη μορφή ενέργειας» απάντησε ο κ. Επίτροπος.

Θέση σαφής, καθαρή, αδιαμφισβήτητη. Άραγε είναι άγνωστη αυτή σε όσους ισχυρίζονται το αντίθετο;

Μάλλον όχι, τους λείπουν όμως τα επιχειρήματα για την «καταδίκη» των ΥΗ έργων, οπότε αναζητούν εναγωνίως ερείσματα, έστω και εάν αυτά δεν έχουν λογική, επιστημονική και θεσμική βάση. Ο εκπρόσωπος της WWF στην επιτροπή ανέφερε χαρακτηριστικά ότι «κανονικά οι μεγάλες υδροηλεκτρικές μονάδες δεν πρέπει να θεωρούνται ανανεώσιμες πηγές, ακριβώς επειδή προκαλούν σημαντικές ζημιές στο πόρο, τον οποίο χρησιμοποιούν, που είναι το ποτάμι». Με άλλα λόγια «τσουβαλιάζουμε» όλα τα ΥΗ έργα, παραδεχόμεστε ότι όλα είναι επιβλαβή, αγνοώντας τις περιβαλλοντικές μελέτες και τις εγκριτικές αποφάσεις που τα συνοδεύουν και τελικά, «ελαφρά τη καρδία» τα αποβάλλουμε από το ενεργειακό μείγμα της χώρας. Άγνοια ή (ίσως) κάτι παραπάνω; Η σταθερά αρνητική εξέλιξη της υδροηλεκτρικής ηλεκτροπαραγωγής στο ενεργειακό μείγμα της χώρας μας και η σταθερά ανερχόμενη αντίστοιχη από εισαγόμενες πηγές ενέργειας (π.χ. ιδιωτικές μονάδες φυσικού αερίου) θα μπορούσε να είναι μια απάντηση.

Και επειδή έγινε λόγος στην επιτροπή ποια ενέργεια θεωρείται «πράσινη» παραθέτουμε αυτούσια την άποψη του καθηγητή του Μαμάση : *«Ποιά ενέργεια είναι «πράσινη»; Πείτε μου μια μορφή ενέργειας που να είναι «πράσινη». Είναι οι ανεμογεννήτριες, οι οποίες όπου πηγαίνεις να στήσεις ανεμογεννήτρια φωνάζει όλος ο κόσμος ; Είναι τα φωτοβολταϊκά, που σε 10 με 15 χρόνια αυτά θα τα πετάξουμε και θα δούμε που θα μπορέσουμε να τα πετάξουμε ; Είναι η γεωθερμία, η βιομάζα ή η θαλάσσια ενέργεια ; Σας ανέφερα και τις έξι ΑΠΕ. Στη γεωθερμία το γεωθερμικό της Μήλου εγκαταλείφθηκε γιατί έκλυε αέρια, όπως υδρόθειο κλπ. Άρα και αυτό είναι ένα θέμα. Κανένα έργο του ανθρώπου δεν έχει μηδενική περιβαλλοντική επίπτωση»*. Θέση στην οποία συμπίπτουμε απολύτως.

3. Τα «μικρά» υδροηλεκτρικά (μ. ΥΗΕ)

Δυστυχώς στην επιτροπή επικράτησε σύγχυση για τον ορισμό των μ.ΥΗΕ. Άλλοι είχαν στο νου του μια κατηγοριοποίηση με βάση την εγκατεστημένη ισχύ τους, άλλοι το συνέδεαν με το ύψος του φράγματος συγκράτησης των υδάτων κ.ο.κ. Εκτιμούμε πως ο Πρόεδρος του Ελληνικού Συνδέσμου μ.ΥΗΕ έθεσε το θέμα στη σωστή του διάσταση λέγοντας ότι: *«...να ξεχωρίσουμε τη διαφορά ενός μικρού υδροηλεκτρικού με ένα μεγάλο. Δεν είναι κάτι το οποίο θα το συναρτήσουμε με την ισχύ και το μέγεθος. Είναι εντελώς διαφορετική φιλοσοφία, εντελώς διαφορετικός ο λόγος και ο ρόλος του κάθε έργου»* και συνεχίζει *«Φράγματα και μικρά υδροηλεκτρικά δεν είναι κάποιες έννοιες που συνάδουν μεταξύ τους. Τα μικρά υδροηλεκτρικά, από τη φύση τους, είναι έργα σε ορεινά υδατορέματα, ...και τα οποία έχουν μικρούς αναβαθμούς και δεν έχουν φράγματα με ταμιευτήρες. Υπάρχουν, βέβαια, εξαιρέσεις έργων στον κάμπο και σε μεγάλα υδατορέματα που φτιάχνονται κάποια φράγματα, αλλά αυτά είναι μικρού ύψους και στην ουσία, πάντα, συνδυάζονται με κάποιο άλλο σχέδιο διαχείρισης του νερού, δηλαδή, ύδρευση ή άρδευση»*.

Αυτή ακριβώς είναι η ουσία και καταδεικνύει πόσο αβάσιμη είναι η θέση ότι τα μ.ΥΗΕ μπορούν να αποτελέσουν εναλλακτική λύση απέναντι στα «μεγάλα» ΥΗΕ. Από μόνα τους τα τεχνικά τους χαρακτηριστικά και η συνολική ισχύς όσων μ.ΥΗΕ μπορούν να κατασκευασθούν απαντούν στο ερώτημα αυτό. Οι αριθμοί δεν αφήνουν περιθώρια για ψευδαισθήσεις*.

---

*επειδή την ίδια επιχειρηματολογία συναντάμε πολύ συχνά από όσους αντιτίθενται στα ΥΗ έργα του Άνω Αχελώου, ισχυριζόμαστε πως τα μ.ΥΗΕ ούτε για τα έργα αυτά προσφέρονται ως εναλλακτικές λύσεις. Τα έργα του Άνω Αχελώου είτε λειτουργούν και προσφέρουν την υδροηλεκτρική τους ενέργεια είτε, στην αντίθετη περίπτωση, αναζητούμε την ισοδύναμη ηλεκτροπαραγωγή από άλλες πηγές (λιγνίτη, φωτοβολταϊκά, πυρηνική ενέργεια, φυσικό αέριο κ.ο.κ.). Όποια πηγή κι αν επιλεγεί θα είναι προφανώς πιο επιβαρυνμένη περιβαλλοντικά και οικονομικά.

Εάν όμως έτσι προσδιορίζονται τα «μικρά» τι ισχύει για τα «μεγάλα»; Επειδή πολλοί ομιλητές κατέταξαν τα φράγματα με τους αντίστοιχους ΥΗ σταθμούς στα «μεγάλα» έργα, ο καθηγητής κος Μαμάσης προσέφερε με στοιχεία την αποκωδικοποίηση αυτών των εννοιών.

Ανέφερε ότι το ΥΗΕ των 3 φαραγγιών στην Κίνα έχει εγκατεστημένη ισχύ 22.500 MW (2,5 GW). Ας σημειωθεί ότι τα έργα στα ελληνικά ποτάμια, τα χαρακτηριστικά των οποίων σημειωτέον καθορίζουν και το μέγεθος των ΥΗ έργων, είναι της τάξεως μερικών εκατοντάδων MW (π.χ. Μεσοχώρα 161,5 MW). Καμία σχέση ανάμεσα στα μεγέθη αυτά. Σαφέστατα προκύπτει λοιπόν ότι η έννοια «μεγάλο» χρησιμοποιείται συχνά για εντυπώσεις ή/και οικοτρομοκρατία.

Ομοίως η συνολική παραγωγή μιας ΥΗ μονάδας εξαρτάται όχι μόνο από την ισχύ αλλά και από όγκο των νερών και τον χρόνο λειτουργίας της. Με άλλα λόγια και τα λεγόμενα «μικρά» ΥΗΕ δεν είναι πάντα όσο μικρά λέγονται.

Για παράδειγμα το εν λειτουργία ιδιωτικό μ.ΥΗΕ «Δαφνοζωνάρα», επί του Αχελώου, ισχύος μικρότερης των 10 MWλίγα χιλιόμετρα κατάντη της Συκιάς, παρότι «μικρό» παράγει 40 GWh/έτος, δηλαδή το 15-20 % της (αναμενόμενης να παραχθεί) ενέργειας της Συκιάς! Αυτήν ακριβώς τη λογική σχολιάζει εύστοχα ο πρόεδρος των μ.ΥΗΕ στην επιτροπή: *«Η λογική των φραγμάτων, των νέων φραγμάτων, σε μεγάλα κατωρέματα, Αχελώος, Άραχθος, για να φτιάξουμε ένα μικρό υδροηλεκτρικό της τάξης των 10 Μεγαβάτ με φράγματα των 20 μέτρων δεν είναι η λογική των μικρών υδροηλεκτρικών και είναι έργα τα οποία πρέπει να αποφευχθούν».*

Συζήτηση όμως έγινε και για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τα μ.ΥΗΕ σε αντιδιαστολή με τα φράγματα.

Η WWF, αυθαίρετα κατά την άποψή μας, ισχυρίστηκε ότι *«τα μ.ΥΗ φράγματα έχουν μικρότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις..»* και επεσήμανε την ανάγκη της απαρέγκλιτης τήρησης της οδηγίας-πλαίσιο για τα νερά. Ο κ. Κων. Βασιλάκος επεσήμανε ότι *«...τα περιβαλλοντικά κριτήρια...μ.ΥΗΕ...είναι πάρα πολύ αυστηρά από όλες τις απόψεις. Υπάρχουν προβλέψεις για διαφύλαξη ιχθυοπανίδας, ...μείωση παρεμβάσεων».*

Και εμείς θέτουμε το ερώτημα: Άραγε τα «άλλα» φράγματα και ΥΗ έργα (πλην των «μικρών») κατασκευάζονται χωρίς περιβαλλοντικούς περιορισμούς; Δεν ισχύουν οι ίδιες αυστηρές προϋποθέσεις και για αυτά;

Η απάντηση είναι απλή: Προφανώς, ισχύουν οι ίδιοι νόμοι, κανόνες, οδηγίες και περιορισμοί. Η κα Κων. Νάκα έμμεσα το επιβεβαίωσε απαντώντας σε σχετικό επί μέρους ερώτημα του κου Αμυρά: *«...το θέμα της διατήρησης της ιχθυοπανίδας ...αντιμετωπίζεται κατά την κατασκευή των φραγμάτων και στο στάδιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης».* Όπως και κάθε περιβαλλοντική επίπτωση συμπληρώνουμε εμείς. Γενικά «όλα τα φράγματα δεν κάνουν τα ίδιο κακό» όπως συμπέρανε και ο βουλευτής κος Δημαράς, δηλώνοντας ότι δεν είναι εντελώς αρνητικός στο οποιοδήποτε φράγμα.

Τέλος για τα θέμα των επιπτώσεων ο κ.Μαμάσης ανέπτυξε και μια ακόμη διάσταση. Είπε χαρακτηριστικά: *« Όσον αφορά το θέμα του μικρού ή μεγάλου, εγώ προέρχομαι από το Πολυτεχνείο και εκεί υπάρχουν οι οικονομίες κλίμακας. Δηλαδή, προτιμάμε, τα μεγάλα έργα, δηλαδή ένα και μεγάλο και όχι πάρα πολλά μικρά. Αυτή η οικονομία*

κλίμακας πολλές φορές υπάρχει και στο περιβάλλον, δηλαδή ίσως να είναι καλύτερα. Για παράδειγμα στην Ολλανδία στο λιμάνι του Ρότερνταμ, το οποίο είναι 50 χιλιόμετρα, έχουν βάλει όλα τους τα έργα, δηλαδή βιομηχανίες, θερμοηλεκτρικά και ανεμογεννήτριες. Δηλαδή ό,τι είναι άσχημο το έβαλαν σε έναν τόπο. Εγώ δεν θεωρώ ότι τα μεγάλα υδροηλεκτρικά είναι άσχημα, αλλά, παρόλα αυτά, πρέπει να θεωρήσουμε ότι υπάρχει η οικονομία κλίμακας».

Συνοπτικά η επιλογή μικρών ΥΗΕ αντί των «μεγάλων» δεν αποτελεί πανάκεια ούτε σε ότι αφορά την όποια αναπόφευκτη αλλοίωση στο χαρακτήρα ενός ποτάμιου συστήματος, ούτε η κατασκευή τους αποτρέπει επιπτώσεις στο ορεινό περιβάλλον, την ορνιθοπανίδα κλπ. Είναι επίσης προφανές ότι η ισχύς ενός ΥΗΕ π.χ. των 200 MW (κατηγορία στην οποία ανήκουν Μεσοχώρα και Συκιά) δεν μπορεί να υποκατασταθεί από 20 μικρά ΥΗΕ (των 10 MW).

Παρόλα αυτά ορισμένοι επιμένουν να αποδέχονται στη χώρα μας την ύπαρξη αποκλειστικά των μ.ΥΗΕ. Φοβόμαστε ότι πρόκειται ουσιαστικά για «φύλλο συκής» στην προσπάθειά τους, (με την επιπρόσθετη επίκληση του περιβάλλοντος), να μην απορρίψουν μεν συλλήβδην την ΥΗ ενέργεια, να περιορίσουν όμως την ουσιαστική διείσδυσή της στο ενεργειακό μείγμα της χώρας.

4. Ο ενεργειακός σχεδιασμός.

Πολλοί ομιλητές (και πολύ σωστά) αναφέρθηκαν στην ανάγκη του μακροπρόθεσμου ενεργειακού σχεδιασμού που δυστυχώς δεν υπάρχει στη χώρα μας. Μάλιστα ο βουλευτής κος Ακριώτης εντόπισε την ανάγκη του σεβασμού που πρέπει να τυγχάνει ο σχεδιασμός αυτός από τους επόμενους κάθε φορά πολιτικούς διαχειριστές, βασική αρχή, κατά την άποψή μας, του προγραμματισμού.

Η πρώτη λοιπόν παρατήρησή μας είναι ότι αρκετοί από τους ομιλητές στην συνεδρίαση ακύρωσαν ακριβώς αυτή τη βασική αρχή του σχεδιασμού με τη στάση τους απέναντι στα δύο υπό εξέλιξη έργα του Άνω Αχελώου. Ενώ δηλαδή αυτά προγραμματίστηκαν από τη ΔΕΗ τις δεκαετίες 1970, 1980 και έχουν είτε ολοκληρωθεί, είτε βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο, κάποιοι θέλουν να τα ακυρώσουν μόνο και μόνο διότι οι ίδιοι κατά την περίοδο που επιλέχθηκε η προώθησή τους δεν ήταν σύμφωνοι. Εμείς πιστεύουμε ότι στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν αδιέξοδα, οι προτάσεις για τα έργα κατατίθενται, κρίνονται, αξιολογούνται και τελικά λαμβάνονται οι πολιτικές αποφάσεις. Τα έργα του Άνω Αχελώου πέρασαν με επιτυχία από όλες τις διαδικασίες. Εάν οι απόψεις ορισμένων στελεχών σε κάποιους πολιτικούς χώρους, διαχρονικά επί 40 χρόνια και σε όλα τα επίπεδα, δεν κατέκτησαν την αποδοχή του κοινού, των κυβερνήσεων και της Βουλής (υπό οποιαδήποτε σύνθεσή της), σε αυτό μάλλον δεν φταίνε οι διαδικασίες, ούτε οι μελέτες. Σκόπιμο λοιπόν θα ήταν και το προτείνουμε στη σημερινή κυβέρνηση, εάν επιζητούν μια νηφάλια προσέγγιση στο θέμα που έχει δημιουργηθεί με τα εγκαταλελειμμένα στην τύχη τους έργα του Άνω Αχελώου, να θέσουν προς συζήτηση τα θέματα αυτά στην Βουλή, με καθαρά ερωτήματα και να επικαιροποιήσουν τις όποιες σχετικές αποφάσεις. Μέσα από μια τέτοια πρωτοβουλία οι πολίτες θα αισθανθούν ότι το πολιτικό σύστημα και ειδικότερα η κυβέρνηση, κινούνται με σοβαρότητα, αποδέχονται τις δημοκρατικές λειτουργίες, αναγνωρίζουν την συνέχεια του κράτους και σέβονται τον μακρόπνοο προγραμματισμό.

Έτσι (οι πολίτες) θα πάνε να είναι απλοί θεατές σε μία, ακατανόητη για πολλούς, διαμάχη με τα ΝΑΙ/ΟΧΙ στα έργα Αχελώου

5. Το ενεργειακό μείγμα.

Τα τελευταία 15 χρόνια το ενεργειακό μείγμα στη χώρα έχει υποστεί μεγάλης κλίμακας αλλαγές. Από την εποχή της παντοκρατορίας του λιγνίτη περάσαμε στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από (εισαγόμενο) φυσικό αέριο, που και αυτό είναι ορυκτό καύσιμο. Το Φ.Α. ξεπερνά πλέον το 25% στην συνολική παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια στη χώρα μας μέσα από μεγάλες ιδιωτικές (κυρίως) επενδύσεις που έγιναν. Είναι προφανές ότι ακόμη και η καθυστέρηση λειτουργίας των εν εξελίξει ΥΗ έργων του Αχελώου, κατά μείζονα λόγο η ακύρωσή τους, αντικειμενικά θα εξυπηρετούσε ευθέως τους παραγωγούς από Φ.Α. στην επιδίωξη της απόσβεσης και της μεγιστοποίησης των κερδών τους από τις επενδύσεις αυτές. Για τις εισαγόμενες πηγές ενέργειας ας προσθέσουμε την αβεβαιότητα και τους κινδύνους που δημιουργούνται στην τροφοδοσία του Φ.Α. από τις γεωπολιτικές διαμάχες. Η πρόσφατη υπόθεση Ρωσίας-Ουκρανίας-ΕΕ είναι άκρως διδακτική.

Τέλος ας μην αγνοούμε και το κόστος της ενέργειας στη χώρα μας. Υπήρξε ένας πανευρωπαϊκός στόχος κατά την δεκαετία του 90 να επιτευχθεί μείωση τιμών προς όφελος των καταναλωτών και μέσω για την επίτευξη του στόχου ήταν το άνοιγμα της αγοράς ηλεκτρισμού και η είσοδος «νέων παικτών» θα επέφερε νέες επενδύσεις και ανταγωνισμό στον κλάδο της ενέργειας και συνακόλουθα μείωση τιμών προς όφελος των καταναλωτών. Στην Ελληνική αγορά δεν έχει αποδώσει η προσπάθεια και οι λόγοι είναι πολυποίκιλοι. Νέους παίκτες είδαμε, μείωση τιμών όμως ακόμα δεν είδαμε. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα χρόνια 2008-2013 υπήρξε αύξηση των τιμών ενέργειας (μέσο όρο) κατά 60% και σε αυτή την εξέλιξη το ΦΑ και τα ΦΒ, (όπως τεκμηριωμένα απέδειξαν αρκετοί ομιλητές στην επιτροπή), έχουν τη συμβολή τους.

Και σε όλα αυτά ας προσθέσουμε και ένα αβέβαιο πολιτικό περιβάλλον όπου ο φορέας του έργου, η ΔΕΗ, ευρίσκεται μπροστά σε πολιτικές συζητήσεις για μεγάλες επιχειρησιακές μεταβολές (δημιουργία «μικρής» ιδιωτικής ΔΕΗ κ.α.) ώστε, όχι αβάσιμα, πολλοί να φοβούνται ότι τα έργα και οι υποδομές που διαθέτει ίσως κάποια μέρα βρεθούν σε χέρια ιδιωτών, με ό,τι αυτό συνεπάγεται (δες πρακτικό επιτροπής).

Και ας μην ξεχνάμε πως, έτσι όπως διαμορφώνονται τα κριτήρια του ενεργειακού μείγματος, πάντοτε ελλοχεύει ο κίνδυνος της πυρηνικής ενέργειας, την οποία αρκετοί γείτονές μας επιλέγουν (Τουρκία, Βουλγαρία κ.α.), ειδικά με το επιχείρημα των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό θα σχολιάσουμε την πολύ σημαντική αντίφαση που εύλογα εντόπισε η πρόεδρος της επιτροπής κα Ιγγλέζη θέτοντας το ερώτημα: *«Σε ποιο βαθμό θα μπορούσαν τα υδροηλεκτρικά έργα να είναι το μέρος της λύσης της αντίφασης που ζούμε, ενώ υπάρχει ενεργειακή υπερεπάρκεια, τα φαινόμενα ενεργειακής φτώχειας εντείνονται;»*

Η άποψή μας είναι ότι το θέμα της υπερεπάρκειας θα μπορούσε να τεθεί πολλά χρόνια πριν όταν π.χ. το εισαγόμενο φυσικό αέριο διείσδυσε απρόσκοπτα στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής επιφέροντας, δυστυχώς, και μια σημαντική επιβάρυνση στις τιμές του ηλεκτρικού ρεύματος. Αντίθετα τα ΥΗΕ προσφέρουν, ως γνωστόν, οικονομικότερη ενέργεια, πέραν του ότι αποτελούν εγχώριο πόρο και η αύξηση

παραγωγής ΥΗ ενέργειας σε βάρος εισαγόμενων πηγών θα συμβάλλει θετικά στην αντιμετώπιση της «ενεργειακής φτώχειας» όπως το έθεσε η κα Πρόεδρος. Και στο σημείο αυτό να παραθέσουμε χωρίς σχόλια την προγραμματική θέση του κυβερνητικού ΣΥΡΙΖΑ (15/9/2015), πρόγραμμα με το οποίο και εξελέγη, όπου αναφέρεται «η ενίσχυση του μεριδίου φυσικού αερίου στο ενεργειακό μείγμα αντί να διοχετευθεί στην άμεση καύση, στη βιομηχανία και στα νοικοκυριά, χρησιμοποιήθηκε στην παραγωγή ηλεκτρισμού στις μονάδες Φ.Α. των ιδιωτών παραγωγών επιβαρύνοντας το ενεργειακό κόστος με τις αντίστοιχες κοινωνικές συνέπειες. Ταυτόχρονα ο τρόπος που αναπτύχθηκαν οι ΑΠΤΕ .....τις μετέτρεψε (σ.σ. εννοεί η προηγούμενη κυβέρνηση) σε παράγοντα επιβάρυνσης του γενικού ενεργειακού κόστους και ιδιωτικής χειραγώγησης της αγοράς». Και συνεχίζει: «Η χώρα... παραμένει μέχρι σήμερα σε συνθήκες ....ενός αβέβαιου ενεργειακού τοπίου, με ένα ασταθές και μεταβαλλόμενο μείγμα καυσίμου, χωρίς κανέναν απολύτως ενεργειακό σχεδιασμό.....Η όποια εναρμόνιση της εγχώριας αγοράς στα ευρωπαϊκά πρότυπα..... παραμένει υπό την ομηρία ιδιοτελών ιδιωτικών συμφερόντων της κρατικοδίαιτης επιχειρηματικότητας».

Γ. Τα ΥΗΕργα στη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) Αχελώου και η μεταφορά υδάτων στην ΛΑΠ Πηνηιού.

1. Φράγμα - ΥΗΕ Μεσοχώρας Τρικάλων

Λίγα στοιχεία για το έργο: Βρίσκεται στο ΒΔ άκρο της Θεσσαλίας, είναι ΥΗΕ πλήρως κατασκευασμένο {φράγμα στη θέση Μεσοχώρα, σήραγγα προσαγωγής 8 km (για την μεταφορά νερού) και ΥΗΣ στο άκρο της σήραγγας, στη θέση Γλύστρα} .

Η ταμίευση νερών στο φράγμα Μεσοχώρας, με βάση τον σχεδιασμό του 1994, ΔΕΝ συνδέεται με μεταφορά νερών στη Θεσσαλία, συνεπώς πρόκειται για αμιγώς ΥΗέργο. Παρόλα αυτά, πριν το 1994, οι περιβαλλοντικές μελέτες που προϋπήρχαν, είχαν συνδεθεί με το σύστημα των έργων με γενικό τίτλο «ΕΡΓΑ ΕΚΤΡΟΠΗΣ ΑΧΕΛΩΟΥ», οπότε μοιραία ενεπλάκησαν στις προσφυγές κατά της εκτροπής. Επιπλέον οι αντιδράσεις-απαιτήσεις για κάποια περίοδο της τοπικής κοινωνίας συνέβαλαν και αυτές ώστε το «ΥΗΕ Μεσοχώρας», παρότι έτοιμο προς λειτουργία, να παραμένει αναξιοποίητο εδώ και δεκαπέντε χρόνια.

Ήδη για το έργο αυτό, με επικαιροποιημένα στοιχεία, όπως μας τα παρέθεσε προ τριμήνου ο Αντιπρόεδρος της ΔΕΗ κος Ανδριώτης και ο αρμόδιος Διευθυντής κος Αργυράκης, δαπανήθηκαν έως σήμερα σε τρέχουσες τιμές 511 εκ. ευρώ και απομένουν (προϋπολογιστικά) περίπου 20 εκ. για πρόσθετες τεχνικές παρεμβάσεις (π.χ. διάνοιξη σήραγγας εκτροπής από φερτά υλικά). Στα παραπάνω ποσά δεν υπολογίζεται η δαπάνη των απαλλοτριώσεων που απομένουν (οικισμός Μεσοχώρας).

Σε ότι αφορά στην συζήτηση στην επιτροπή της Βουλής, παρατηρήθηκε το απίστευτο γεγονός κάποιοι ομιλητές να εκδηλώνουν εμπάθεια (κυριολεκτικά) για το έργο αυτό. Κατατέθηκαν διάφορα «επιχειρήματα»:

Κάποιοι επικαλέστηκαν τους σεισμούς (κος Β. Δωροβίνης-Δικηγόρος), ο οποίος «πληροφόρησε» την επιτροπή ότι ποτέ δεν έχει γίνει σεισμολογική μελέτη με αποτέλεσμα το φράγμα να είναι «όλο ρωγμές». Έλλειψη ενημέρωσης ; Οικοτρομοκρατία ; Δεν γνωρίζουμε. Από την πλευρά μας δηλώνουμε απλά ότι είμαστε βέβαιοι πως η ΔΕΗ έχει πάρει όλα τα μέτρα, όπως άλλωστε έπραξε από την δεκαετία

1950 σε όλα τα έργα που υλοποίησε. Άλλωστε δεν θα είχε λόγο να επιδιώκει την λειτουργία ενός έργου το οποίο κινδυνεύει με κατάρρευση!

Ο ίδιος ομιλητής (ΒΔ) ισχυρίστηκε ότι η Μεσοχώρα (όπως και η Συκιά) αποτελεί τμήμα του όλου έργου της εκτροπής. Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και ο κ. Γ. Χονδρός λέγοντας ότι η αντίθετη άποψη δεν αντέχει τη σοβαρή συζήτηση! Φυσικά τις «απόψεις» αυτές αντέκρουσαν πολλοί άλλοι ομιλητές. Ένας από αυτούς, ο κ. Ι. Σηφάκης, βουλευτής, δήλωσε «Όσον αφορά τη Μεσοχώρα, η Μεσοχώρα είναι σαφές ότι δεν εμπλέκεται με την Επιτροπή του Αχελώου. Και είναι σαφές ότι ο στοιχειώδης ρεαλισμός είναι ένα έργο το οποίο έχει ολοκληρωθεί σχεδόν και θα λειτουργήσει και είναι ευχάριστο το ότι με απόλυτο ρεαλισμό ο Υπουργός έδωσε εντολή να προχωρήσει αυτό το έργο και να ολοκληρωθεί».

Στο θέμα αναφέρθηκε και η σύμβουλος του Υπουργού Περιβάλλοντος και Μπαρκοῦτα η οποία δήλωσε: «Σχετικά με το φράγμα της Μεσοχώρας, θα λέγαμε ότι αντιμετωπίζεται σαν ένα αυτόνομο ενεργειακό έργο και αυτό σημαίνει ότι το Υπουργείο κάνει ό,τι μπορεί για να το διασφαλίσει αυτό με κάθε δυνατό τρόπο. Δουλεύει στην κατεύθυνση της δρομολόγησης της λειτουργίας του φράγματος το συντομότερο δυνατό».

Ομοίως, από το ίδιο Υπουργείο και σε σχέση με το σχέδιο διαχείρισης, η τμηματάρχης κα Κων. Νίκα είπε: «...το φράγμα της Μεσοχώρας αντιμετωπίστηκε ως αμιγώς ενεργειακό έργο. Με αυτή τη λογική, εξετάζοντας τη μελέτη σκοπιμότητας, γιατί η οδηγία σου λέει ότι όντως, ναι, μπορείς να καταστρέψεις και ένα έργο, αν οι επιπτώσεις προς την κοινωνία και το περιβάλλον που δημιουργεί, σε σχέση με την σκοπιμότητα που καλείται να εξυπηρετήσει, είναι μεγαλύτερες, η οδηγία σου λέει ότι μπορείς να καταστρέψεις».

Όμως, από την μελέτη ανάλυση σκοπιμότητας και περνώντας μια διαδικασία του άρθρου 4-7, της οδηγίας, που προσδιορίζει τις υδρομορφολογικές αλλοιώσεις, από την κατασκευή αυτού του φράγματος, με βάση την σκοπιμότητά του, αυτό το έργο, στην οικονομική ανάλυση που έγινε, έχοντας το κράτος καταναλώσει 450 εκατομμύρια ευρώ και να απομένουν μόνο 20 εκατομμύρια, για την ολοκλήρωση κατασκευής του, σε σχέση με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, συναξιολογήθηκε και τέθηκε σε καθεστώς εξαιρέσεως».

Εκτός όμως από το θέμα της αυτονομίας του ΥΗΕ Μεσοχώρας, ο κ. Γ. Χονδρός, δηλώνοντας την αντίθεσή του στο έργο, ισχυρίστηκε ότι στη Μεσοχώρα δεν ελήφθησαν υπόψη οι τοπικές ανάγκες και οι τοπικές κοινωνίες.

Στο σημείο αυτό φαίνεται ότι ο κ. Γ.Χ. παραβλέπει την έννοια του Δημοσίου Συμφέροντος με βάση την οποία η ΔΕΗ προγραμματίσει, χρηματοδότησε και απαιτεί τα έργα να λειτουργήσει το ταχύτερο. Άλλωστε η ίδια αρχή ίσχυε για οποιοδήποτε σημαντικό, ενεργειακό και μη, έργο στη χώρα μας, ώστε να φτάσουμε στο επίπεδο ανάπτυξης που βρισκόμαστε. Πάντως σκόπιμο είναι να γνωρίζουν οι ασχολούμενοι με το θέμα ότι όλοι οι κάτοικοι της περιοχής, πλην του οικισμού Μεσοχώρας, έχουν ήδη αποζημιωθεί για τις ιδιοκτησίες τους που κατακλύζονται (γη και οικήματα), ενώ οι κάτοικοι του οικισμού Μεσοχώρας υπέγραψαν και αυτοί (στη συντριπτική του πλειοψηφία) σχετικές δηλώσεις προς τη ΔΕΗ, με τις οποίες αποδέχονται την απαλλοτρίωση (που τελικά δεν ολοκληρώθηκε λόγω απόφασης ΣΤΕ), καταγράφοντας την πραγματική τους βούληση να λήξει η εκκρεμότητα αυτή.

2. Φράγμα - ΥΗΕ Συκιάς Καρδίτσας

Βρίσκεται στα όρια των περιφερειών Θεσσαλίας και Ηπείρου (δρόμος Καρδίτσας-Άρτας), στην ομώνυμη θέση.

Οι έως σήμερα δαπάνες για το έργο αυτό ανήλθαν (ανεπίσημες επικαιροποιήσεις με βάση τα στοιχεία των πινάκων δαπανών των υπηρεσιών του Υπουργείου Υποδομών) στα 165 εκ.ευρώ και αναμένεται επιπλέον δαπάνη έργων πολιτικού μηχανικού έως την ολοκλήρωση τους 155 εκ. ευρώ. Δεν συνυπολογίζονται οι απαλλοτριώσεις και οι ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις (ΔΕΗ).

Όπως και η Μεσοχώρα, αν και σχεδιάστηκε εδώ και πολλές δεκαετίες, μετά το 1983 συνδέθηκε με την εκτροπή Αχελώου και μόλις στα μέσα της δεκαετίας του 90 το ΥΠΕΧΩΔΕ προώθησε την κατασκευή του. Σήμερα το έργο είναι ημιτελές, με ολοκλήρωση κατά 65% του φυσικού του αντικειμένου. Προσφυγή που υποβλήθηκε στο ΣΤΕ το 2007, προκάλεσε εκ νέου την διακοπή των εργασιών.

Σημειώνεται πως ο προγραμματισμός της ΔΕΗ και ο σχεδιασμός των δύο αυτών έργων άρχισε από τις δεκαετίες 60 και 70 (μελέτη E-W, έκθεση SNCκλπ).

3. Σήραγγα Πευκοφύτου για μεταφορά στη ΛΑΠ Πηνειού (εκτροπή Αχελώου)

Μήκος 18 Km περίπου, έργο του οποίου υλοποιήθηκε το 85% του φυσικού του αντικειμένου και απομένει μόνο η εσωτερική επένδυση της σήραγγας σε ένα τμήμα 12 km, προϋπολογιζόμενης δαπάνης 60 εκ. (κατά τις εκτιμήσεις των σχεδίων διαχείρισης). Για τη σήραγγα έως σήμερα δαπανήθηκαν (επικαιροποιημένα) 250 εκ. ευρώ*. Το έργο ομοίως ενεπλάκη στην προσφυγή του 2007 και το ΣΤΕ επέτρεψε μεν την συντήρησή του προς αποφυγή κατάρρευσης όχι όμως και την ολοκλήρωση στα υπόλοιπα 12 km της εσωτερικής επένδυσης.

Η ΔΕΗ προγραμματίζει την ΥΗ αξιοποίηση της σήραγγας Πευκοφύτου, ανεξάρτητα από την μεταφορά ή όχι των νερών προς τον Θεσσαλικό κάμπο, με την δημιουργία στο άκρο της σήραγγας ενός ΥΗΣ άντληση-ταμίευσης (pumpstorage). Ως γνωστόν τα αναστρέψιμα ΥΗΕ είναι τα μόνα που προσφέρουν δυνατότητα αποθήκευσης της παραγόμενης ενέργειας όταν πλεονάζει.

---

*Σε πρόσφατη απάντηση στη Βουλή του Υπουργείου Υποδομών για την απορρόφηση δαπανών στα δύο αυτά έργα αρμοδιότητας του (Συκιά, σήραγγα) αναφέρει (1 Δεκ. 2015, αρ.πρωτ. 3335/Γ.Θ.27) «Μέχρι σήμερα έχουν δαπανηθεί από το Υπουργείο μας για τα «έργα μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς Θεσσαλία, περίπου 352.000.000 €».

Επίσης ο σχεδιασμός** προβλέπει στη συνέχεια ΥΗ αξιοποίηση της υδατόπτωσης στο Μουζάκι και στο Μαυρομάτι.

Συνοπτικά λοιπόν, σε ότι αφορά στα έργα Άνω Αχελώου που σήμερα αναφερόμαστε, πρόκειται για ένα σύστημα τριών εν σειρά υδροηλεκτρικών εκμεταλλεύσεων, δηλαδή τρία ΥΗΕ, σαν τα 25 αντίστοιχα έργα που λειτουργούν ήδη στη χώρα, σαν τα χιλιάδες παρόμοια έργα που λειτουργούν ήδη στην Ευρώπη και σε όλο τον πλανήτη.

Συνολικά, με βάση τα παραπάνω στοιχεία, έως σήμερα έχουν επενδυθεί στα έργα αυτά (Άνω Αχελώου και σήραγγα μεταφοράς) περίπου 920 εκ. ευρώ. Απομένει δαπάνη περίπου 345 εκ. ευρώ (κατ' εκτίμηση) για την ολοκλήρωσή τους. Και στο σημείο αυτό οφείλουμε να σχολιάσουμε την τοποθέτηση του εκπροσώπου μιας έγκριτης οργάνωσης, της WWF, ο οποίος δήλωσε στην επιτροπή της Βουλής ότι η «εκτίμηση για το κόστος (σ.σ. των έργων της εκτροπής) μέχρι στιγμής είναι, περίπου, 5 δισεκατομμύρια ευρώ»!! Να θεωρήσουμε ότι απλά βρίσκεται εκτός πραγματικότητας; Να το εκλάβουμε ως συνειδητή προσπάθεια παραπλάνησης; Όπως και εάν έχει το θέμα η τοποθέτηση αυτή μόνο ως ανεύθυνη μπορεί να χαρακτηριστεί.

Συμπερασματικά, η υδροηλεκτρική ενέργεια αποτέλεσε τη βάση για τον σχεδιασμό και την δρομολόγηση των έργων του Άνω Αχελώου, του οποίου τα νερά, μετά την παραγωγή ενέργειας, θα οδηγούνται προς περαιτέρω αξιοποίηση στη λίμνη Κρεμαστών (Αιτωλοακαρνανία).

Η παραγωγή ενέργειας κατά την διάρκεια των 9 μηνών κάθε έτους θα αποτελεί την μόνη και αποκλειστική αξιοποίηση των νερών του ποταμού. Αλλά και κατά τους 3 μήνες των αρδεύσεων η μεταφορά στον κάμπο ενός μέρους (περίπου 15%) των νερών συνδυάζεται και αυτή με την παραγωγή ενέργειας.

Γενικά, χωρίς την ενεργειακή διάσταση δεν θα μπορούσε καν να γίνει συζήτηση για μεταφορά στον κάμπο.

** Για τον σχεδιασμό του Υπουργείου Υποδομών και τις ενέργειες που «πρέπει να γίνουν», το (ίδιο) έγγραφο-απάντησης στη Βουλή (1 Δεκ.2015) αναφέρει:

«Α) Οι σήραγγες εκτροπής του φράγματος Συκιάς υφίστανται από το τέλος της δεκαετίας του '80 και τα προφράγματα από το τέλος της δεκαετίας του '90, σχεδιάστηκαν να λειτουργήσουν για χρονικό διάστημα τεσσάρων έως έξι ετών, όσο απαιτείται συνήθως για την κατασκευή ενός μεγάλου φράγματος, που σημαίνει ότι είναι αμφίβολο αν θα εξακολουθήσουν να λειτουργούν και σε ποιο βαθμό σήμερα, για το λόγο που αρχικά σχεδιάστηκαν. Για υπέρτατους λόγους προστασίας της ανθρώπινης ζωής, του δημοσίου συμφέροντος και της προστασίας από την απώλεια του επενδεδυμένου κεφαλαίου, επιβάλλεται να ληφθούν προσωρινά μέτρα προστασίας των έργων σήραγγας εκτροπής και φράγματος Συκιάς, διότι εάν συμβεί αστοχία - κατάρρευση τους, τότε εκτός από τις πάσης φύσεως υλικές ζημιές θα κινδυνέψουν ανθρώπινες ζωές στην περιφέρεια των έργων και θα υπάρξει εκτεταμένη οικολογική καταστροφή. Τα τεύχη δημοπράτησης της εργολαβίας συντήρησης ύψους 10.000.000 με ΦΠΑ είναι έτοιμα, δεν είναι όμως εγκεκριμένη η ΣΑΕ 064 για το έτος 2015. (αρμοδιότητας ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ)

Β) Μετά την υπογραφή του Σχεδίου Διαχείρισης της Θεσσαλίας και την οριστικοποίηση πλέον της εκτρεπόμενης ποσότητας υδάτων από τον ταμιευτήρα Συκιάς προς τη Θεσσαλική πεδιάδα στα 250 εκατ. κ.μ. ανά έτος πρέπει να εκπονηθεί νέα μελέτη για την τροποποίηση του υφιστάμενου σχεδιασμού του φράγματος Συκιάς με τα νέα δεδομένα. Στην κατεύθυνση αυτή θα εξετασθεί η δυνατότητα ταπείνωσης της ανωτάτης στάθμης του ταμιευτήρα Συκιάς με κατάλληλη προσαρμογή του Υπερχειριστή, του έργου εισόδου/εξόδου της σήραγγας εκτροπής προς Θεσσαλία και του προγραμματιζόμενου ΥΗΣ Συκιάς που προφανώς θα έχει μειωμένη παραγωγή ενέργειας.

Γ) Στην συνέχεια με βάση την ανωτέρω μελέτη θα εκπονηθεί Συνολική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων με την οποία θα εγκριθούν οι περιβαλλοντικοί όροι βάσει των οποίων θα κατασκευασθούν τα έργα της ήπιας πλέον εκτροπής του π. Αχελώου.»

Η γεωργική διάσταση στηρίζεται και εξαρτάται αποκλειστικά από την ύπαρξη των έργων παραγωγής ενέργειας. Το αντίστροφο ΔΕΝ ισχύει.

Επιπλέον η ενέργεια είναι αυτή που καθορίζει την βιωσιμότητα μιας τέτοιας επένδυσης και η παραγωγή ενέργειας υψηλής αξίας επιφέρει την - σχετικά γρήγορη - απόσβεση της δαπάνης κατασκευής των έργων. Παράλληλα η κατάλληλη προσαρμογή του σχεδιασμού, ώστε δυνητικά να υπηρετείται και η ιδέα της μεταφοράς ενός μέρους των νερών για την Γεωργία, εκτός από την προφανή βελτίωση των οικονομικών δεικτών, μπορεί να επιφέρει την μεγιστοποίηση του κοινωνικού οφέλους από τα έργα.

Κλείνοντας το θέμα των έργων Αχελώου, ας μας επιτραπεί μια αναφορά στον υδροενεργειακό μηχανικό Στέλιο Μαγειρία, που δεν βρίσκεται πια στη ζωή. Η αναφορά του κ. Β. Δωροβίνη στο πρόσωπό του υπήρξε δυστυχώς απαξιωτική και αμετροπρεπής. Ο Σ.Μ υπήρξε αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης και ακολούθησε την γνωστή πορεία των ανθρώπων αυτών μετά τον εμφύλιο. Το γεγονός ότι επέστρεψε στην πατρίδα του «επί χούντας» (κάτι που δεν αμφισβητούμε) δεν σημαίνει απολύτως τίποτα για την πολιτική του προσωπικότητα και (κατά μείζονα λόγο) για την επιστημονική του επάρκεια. Το τι συνέβη στην ΕΣΣΔ με τη λίμνη Αράλη, το πώς εργάστηκε ο ΣΜ στην χώρα που τον φιλοξένησε και τα περί «παρα-νοϊκών» απόψεών του, καταδεικνύουν απλά την εμπάθεια του κ. Β.Δ. και φυσικά την έλλειψη πραγματικών επιχειρημάτων στο θέμα της μεταφοράς νερών από την ΛΑΤ Αχελώου, την οποία ο ΣΜ θεμελίωσε επιστημονικά και υπήρξε μαχητικός υποστηρικτής της. Λυπούμαστε πραγματικά που δεν βρέθηκε κάποιος στην επιτροπή να τα υπενθυμίσει αυτά στον κ. Β. Δωροβίνη.

4. Η προστασία του περιβάλλοντος - Το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣΤΕ)

Επειδή και στα θέματα αυτά έγινε μεγάλη αναφορά από πολλούς ομιλητές, σχετικά με τα έργα του Άνω Αχελώου, ας μας επιτραπούν κάποιες επισημάνσεις. Πολύ συχνά παρατηρούμε ότι το «περιβάλλον» και η επιδίωξη αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών κινδύνων, από εργαλείο προστασίας μετατρέπεται σε «άλλοθι» για επιβολή απόψεων «από την πίσω πόρτα», παρακάμπτοντας έντεχνα τις θεσμοθετημένες πολιτικές διαδικασίες επιλογής των αναπτυξιακών έργων και δράσεων μιας περιοχής. Μέσα στις συνθήκες αυτές εμφανίζονται ακραίες υπερβολές σε πλήρη αναντιστοιχία με τα μεγέθη ή τις επιπτώσεις των έργων. Και η εν λόγω συζήτηση στην επιτροπή της Βουλής δυστυχώς δεν αποτέλεσε εξαίρεση. Παρατηρήθηκε η συνήθης οικοτρομοκρατία συνοδευόμενη από ανακρίβειες και υπερβολές. Μέχρι και την ιστορία της Αρχαίας Αιγύπτου και τους Φαραώ επικαλέστηκαν κάποιοι με αρνητικό, φυσικά, τρόπο. Έτσι «μαθαίνουμε» ότι τα έργα επί του Άνω Αχελώου, δηλαδή δύο συνηθισμένα ΥΗΕ και μια σήραγγα 18 km, είναι έργα «Φαραωνικά» κτλ.

Όμως ένα αντίστοιχο έργο μεταφοράς, όπως η εκτροπή των νερών του ποταμού Εύηνου και του ποταμού Μόρνου για την ύδρευση του λεκανοπεδίου, με ταμίευση και μεταφορά εκατοντάδων εκατομμυρίων κυβικών μέτρων νερού με αγωγούς μεταφοράς 218 χιλιομέτρων, δεν προκάλεσε ανάλογη ανησυχία στους πυλωρούς του περιβάλλοντος*.

Τελικά, με τις λογικές που παραπάνω περιγράψαμε, τα έργα Αχελώου έφθασε να απασχολούν μονίμως, για 25 περίπου χρόνια, το ΣΤΕ. Εκεί κατέληξαν, μέσω της εξέτασης των προσφυγών, οι πολιτικές αντιπαραθέσεις, οι τοπικιστικές επιδιώξεις, οι διοικητικές παραλείψεις, οι αντιπαλότητες των συμφερόντων που προαναφέραμε. Οι προσφυγές αυτές, άλλοτε επενδυμένες με τον μανδύα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, άλλοτε με τον εντοπισμό παραβιάσεων του Ελληνικού ή/και Ευρωπαϊκού Θεσμικού πλαισίου, ουσιαστικά οδήγησαν το ΣΤΕ στο συγκεκριμένο θέμα, να λειτουργήσει σαν ένα «χωνευτήρι» ποικίλων αντικρουόμενων απόψεων και σε ορισμένες περιπτώσεις σαν εργαλείο έμμεσης ανατροπής ειλημμένων πολιτικών αποφάσεων.

Μέσα στο περίπλοκο αυτό σκηνικό το ΣΤΕ έπρεπε να διακρίνει τι πραγματικά συμβαίνει, να αποφασίζει ορθά στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του και φυσικά να προασπίζει το κύρος του. Η εκτίμησή μας είναι ότι σε γενικές γραμμές το σύστημα λειτούργησε καλά, αν και σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως και από τα ίδια τα μέλη του ΣΤΕ επισημάνθηκε, εξήλθε από τα όρια του ακυρωτικού ελέγχου και διολίσθησε σε κρίσεις μη συμβατές προς το θεσμικό του ρόλο. Ανεξάρτητα από αυτό όμως το ΣΤΕ με τις αποφάσεις του υπενθύμισε στην Διοίκηση και στο πολιτικό σύστημα την αυτονόητη υποχρέωση τήρησης της Ευρωπαϊκής και Ελληνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Εκείνο πάντως που τελικά κατέστη αναπόφευκτο, ειδικά με τις αποφάσεις περί αναστολής εκτέλεσης έργων και την εμπλοκή του ΔΕΚ (στο οποίο σημειωτέον υποβλήθηκαν και ορισμένα ερωτήματα χωρίς νόημα, για τα οποία η απάντηση ήταν αυτονόητη), ήταν οι καθυστερήσεις των έργων, οι οποίες υπερέβησαν κάθε όριο. Άλλωστε και οι προσφυγές, πέραν της ουσίας, προσέβλεπαν στην αξιοποίηση ενός πρόσθετου εργαλείου, του «χρόνου», για την επίτευξη των στόχων τους. Ανεξάρτητα όμως από τις παρατηρήσεις μας αυτές θεωρούμε ότι κατά τις τελευταίες δύο έως τρεις δεκαετίες, χάρις και στην συμβολή του ΣΤΕ, ο «πήχυς» των περιβαλλοντικών απαιτήσεων για την αδειοδότηση και δρομολόγηση μεγάλων έργων ανέβηκε σε αρκετά υψηλά επίπεδα. Κατ' επέκταση οι αποφάσεις περιβαλλοντικών όρων (ΑΠΕΟ) που εκδίδονται για έργα και δράσεις, αποτελούν ισχυρή προϋπόθεση για την οικολογική προστασία, εφόσον βέβαια οι όροι τηρηθούν. Στην τήρηση συνεπώς των όρων κατά την άποψή μας πρέπει πλέον να επικεντρώνουν περισσότερο την προσπάθειά τους όσοι πραγματικά ενδιαφέρονται για το περιβάλλον και τότε ενδεχομένως η συνεισφορά τους θα είναι πιο ουσιαστική.

---

*Χαρακτηριστική είναι για το ίδιο θέμα η παρέμβαση του καθ. ΚουΜαμάση ο οποίος είπε: «Μια και μιλάμε για εκτροπές, να πούμε ότι το νερό που πίνετε αυτή τη στιγμή εδώ είναι εκτρεπόμενο. Αυτό που πίνουν οι Θεσσαλονικείς είναι εκτρεπόμενο. Το φως που έχετε εδώ είναι εκτρεπόμενο γιατί έρχεται από κάπου αλλού. Πουθενά δεν υπάρχει στον κόσμο, εκεί που υπάρχουν μεγάλες πόλεις τουλάχιστον, να έχουμε ταμειυτήρες ακριβώς δίπλα. Εμείς παίρνουμε το νερό μας από τα 200 ή από τα 100 χιλιόμετρα. Το ρεύμα μας το παίρνουμε από την Πτολεμαίδα, από τη Μεγαλόπολη και από τα μεγάλα υδροηλεκτρικά, άρα το θέμα της εκτροπής έχει παρεξηγηθεί.

Κλείνοντας το κεφάλαιο του ΣΤΕ είμαστε υποχρεωμένοι να σχολιάσουμε μια δήλωση της προέδρου της επιτροπής κας Ιγγλέζη, η οποία, απαντώντας στην πρόταση πολλών ομιλητών της επιτροπής να πραγματοποιηθεί μια ειδική συζήτηση για την εκτροπή Αχελώου, δήλωσε ότι «την συζήτηση την έχει κλείσει και το ΣΤΕ με τις αποφάσεις που έχει βγάλει».

Άλλη μια επιβεβαίωση ότι η επίκληση αποφάσεων του ΣΤΕ «βολεύει» όσους θέλουν να αποφύγουν την οργανωμένη πολιτική συζήτηση για τα έργα του Άνω Αχελώου και παράλληλα να καθυστερήσουν, όσο μπορούν, την ολοκλήρωσή τους και την λειτουργία τους, υπηρετώντας δυστυχώς προσωπικές και ιδεολογικές αντιλήψεις. Με άλλα λόγια το ΣΤΕ και η δικαστική εξουσία εν γένει δεν είναι αρμόδια να αποφασίσει για την κατασκευή ή όχι ενός έργου, αλλά ελέγχει τους όρους κατασκευής σε σχέση με την ισχύουσα νομοθεσία και τις προδιαγραφές που αυτή προβλέπει. Θα υπενθυμίσουμε επίσης στην κα Πρόεδρο, όπως επεσήμανε και η ομιλία της κας Κ. Νίκα στην επιτροπή, ότι η εκτροπή 250 εκ. μ³ νερού υπό τον Αχελώο ΠΡΟΒΛΕΠΕΤΑΙ ΣΤΑ ΙΣΧΥΟΝΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ, τα οποία προέκυψαν μετά από πολλές διαβουλεύσεις εντός και εκτός Βουλής και τα οποία εφαρμόζουν την οδηγία 60/2000 της Ε.Ε., δηλαδή τη νομιμότητα. Θα της υπενθυμίσουμε επίσης την προ ολίγων μηνών απάντηση στη Βουλή του υπουργείου υποδομών (σε σχετική ερώτηση του βουλευτή του κ. Τσιάρα) όπου με σαφήνεια το υπουργείο δηλώνει ότι εργάζεται στην κατεύθυνση υλοποίησης των «έργων εκτροπής» (δηλ. φράγμα Συκιάς και σήραγγα Πτευκοφύτου) *. Φαίνεται όμως ότι για την κα Πρόεδρο όλα αυτά δεν είναι αρκετά για να φέρει σε ειδική συζήτηση το θέμα του Αχελώου στην επιτροπή, παρότι επέτρεψε την συζήτηση του θέματος αυτού από «καραμπόλα» σε άλλη ημερήσια διάταξη και με κάπως «βολική» σύνθεση.

---

* Έγγραφο απάντηση, αρ.πρωτ.3335/Γ.8.27, 1 Δεκ.2015. Μεταξύ άλλων το έγγραφο αναφέρει:

«Επαναλαμβάνουμε για μια ακόμη φορά ότι βασικός στόχος του έργου της εκτροπής του ποταμού Αχελώου είναι η μεταφορά υδάτων από ένα πλεονασματικό υδατικό διαμέρισμα της χώρας προς ένα άλλο ελλειμματικό. Μια ανάγκη που υφίσταται ακόμη και σήμερα αλλά πιο έντονη, εξυπηρετεί και δεν αντιστρατεύεται της αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Πράγματι τα 4,000,000 στρέμματα του Θεσσαλικού κάμπου αποτελούν τη μεγαλύτερη ενιαία πεδινή έκταση της χώρας και για αυτό το λόγο η άμεση άρδευση του συνόλου του κάμπου με την απόληψη νερού από την υδρολογική λεκάνη του Αχελώου αποτελεί τη μόνη λύση ανάπτυξης. Το υδατικό διαμέρισμα της Θεσσαλίας είναι ελλειμματικό και τονίζεται η άποψη ότι δεν υπάρχει άλλη λύση πέραν της ήπιας εκτροπής για να αντιμετωπιστεί το σοβαρό πρόβλημα λειψυδρίας. Τα τελευταία χρόνια ο Θεσσαλικός κάμπος μετατρέπεται σε «Σαχάρα» με τον Πηνειό ποταμό να έχει εξαφανιστεί πλέον σε ορισμένα σημεία της διαδρομής του. εγώ παράνομα φράγματα που στήνουν οι αγρότες με ξύλα, πέτρες, φερτά υλικά κ.λπ. κατά μήκος του εντείνουν το πρόβλημα της λειψυδρίας στο Θεσσαλικό κάμπο. Αναφορικά με τα πλεονεκτήματα της εκτροπής σε υδρευτικό / αρδευτικό επίπεδο, υποστηρίζεται ότι θα προσφέρει νερό ύδρευσης στις αστικές πόλεις και άρδευση στα αγροκτήματα της Θεσσαλίας, όπου σήμερα η ύδρευση γίνεται κυρίως από γεωτρήσεις (οι οποίες ενέχουν κινδύνους για την υγεία των ανθρώπων) ενώ θα προσφέρει λύση στο πρόβλημα της υφαλίωσης των υπόγειων υδροφορέων που είναι επιτακτικό.

Συνεπώς η ήπια εκτροπή των 250 εκατ. κ.μ. νερού ετησίως από τον Αχελώο σε σύνολο των 2 δις κ.μ. νερού, αποτελεί ένα μικρό μόνο ποσοστό, το οποίο δεν πρόκειται να υποθηκεύσει το αναπτυξιακό και περιβαλλοντικό μέλλον της Αιτωλοακαρνανίας».

Δ. Η ΛΑΠ Πηνειού - Το υδατικό πρόβλημα του Θεσσαλικού κάμπου.

Η βασική μας θέση είναι ότι για τη Θεσσαλία απόλυτη προτεραιότητα αποτελεί η αποκατάσταση (ποσοτικά και ποιοτικά) των υπόγειων υδάτων της. Η τοπική Γεωργία - στο μεγαλύτερο μέρος της - εκμεταλλεύθηκε ληστρικά και εξάντλησε τους υπόγειους υδροφορείς, καθώς χρησιμοποιείται (με την ανοχή των αρμοδίων), σαν ένας υπόγειος «ταμιευτήρας», έστω και εάν τα περισσότερα αντλούμενα νερά προέρχονται πλέον από τα μη ανανεώσιμα αποθέματά του.

Εξίσου σημαντική για την Θεσσαλία είναι και η συνεχής προστασία από την εκτεταμένη πάσης φύσεως ρύπανση, αλλά και η βελτίωση της ποιότητας των επιφανειακών νερών (ποταμών όπως ο Πηνειός, κ.α.).

Το κυρίαρχο λοιπόν ζήτημα της προστασίας των υπόγειων υδροφορέων της Θεσσαλίας, συνδέεται αντικειμενικά με όλα τα θέματα που κατά καιρούς έρχονται στην επικαιρότητα (και φυσικά και αυτό της ενίσχυσης του υδατικού ισοζυγίου με μεταφορά υδάτων από την ΛΑΠ Αχελώου). Πολλά από αυτά αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης και στην επιτροπή της Βουλής.

Ειδικότερα :

1. Το σχέδιο διαχείρισης (σ.δ.) της ΛΑΠ Πηνειού.

Μιλώντας στην επιτροπή της Βουλής κ. κα Κων. Νίκα ανέλυσε την γενική σημασία των σ.δ. Είπε χαρακτηριστικά: « Όταν το υπόγειο υδατικό σύστημα της Θεσσαλίας, έχει χαρακτηριστεί σε κακή και χημική κατάσταση, το σχέδιο διαχείρισης πρέπει να πάρει μέτρα για να τα αποκαταστήσει. Για να πάρει αυτά τα μέτρα, το σχέδιο διαχείρισης, εξέτασε, ειδικά για την περιοχή, επειδή είναι μείζονος ενδιαφέροντος με όλα αυτά τα θέματα που συζητάμε, πάρα πολλές εναλλακτικές λύσεις, όπως, διατηρώ την αρδευόμενη έκταση και το είδος της καλλιέργειας στα ίδια; Έχω τις ίδιες αρδευτικές ανάγκες; Μήπως θέλω να διαμορφώσω στη Θεσσαλία μια αγροτική πολιτική που να γυρίσω τις αρδευόμενες καλλιέργειες και να τις κάνω ξερικές; Να μην καλλιεργώ βαμβάκι και κτηνοτροφικά είδη; Αυτά είναι θέματα αγροτικής πολιτικής, λοιπόν.

Τα εναλλακτικά σενάρια κατέληξαν στο εξής. Δεδομένου ότι εγώ κρατώ την καλλιέργεια, σαν αγροτική πολιτική, στη λεκάνη απορροής του Πηνειού, όπως έχει. Δεδομένου ότι δημιουργώ, σταδιακά, αρδευτικά συστήματα με εξοικονόμηση ύδατος και προωθώντας... (δεν ακούγεται) άρδευση με αυτό και κρατώντας τη δόση άρδευσης στα 450 κυβικά το στρέμμα. Έδωσε, λοιπόν, σα λύση, για την αποκατάσταση του υπογείου, ότι για να καλύψουμε αυτό το ισοζύγιο της ζήτησης, με την υποβάθμιση που έχει φέρει, από την υπεράρδευση των γεωτρήσεων, να κάνουμε μεταφορά από τον Αχελώο, από τα 1,6 εκατομμύρια κυβικά που προβλεπόταν, στα 250 εκατομμύρια κυβικά.

Υπάρχουν, βέβαια και άλλες εναλλακτικές λύσεις, γιατί αυτά είναι και θέματα πολιτικών κατευθύνσεων. Το σχέδιο διαχείρισης ενσωματώνει, τεχνοκρατικά, όμως και ορθολογικά και την πολιτική κατεύθυνση, που έχει δοθεί. Για να μειωθεί η πίεση στο υπόγειο υδατικό σύστημα πρέπει να αποθηκεύσουμε νερό από το επιφανειακό υδατικό σύστημα και να το χρησιμοποιήσουμε για τις άλλες χρήσεις,

ώστε να δημιουργήσουμε έμμεσα ένα τεχνητό εμπλουτισμό στο υπόγειο υδατικό σύστημα».

Πολλά και σημαντικά τίθενται στην τοποθέτηση αυτή της κας Νίκα. Παραθέτουμε στα επόμενα ορισμένες δικές μας επισημάνσεις.

2. Τα μεγέθη των **αρδευτικών αναγκών**, όπως τα γνωρίζουμε και όπως τα επικαιροποίησαν τα σ.δ., καθιστούν πραγματικά χωρίς νόημα τις γνωστές ανεργμίστες απόψεις ότι δήθεν με το μείγμα των καλλιεργειών (π.χ. λιγότερο βαμβάκι) μπορεί να επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο υδατικό ισοζύγιο. Εύστοχη ήταν η τοποθέτηση στο θέμα αυτό του βουλευτή κου Ν. Παπαδόπουλου. Ας σημειωθεί ότι η διάρκεια ζωής των έργων επιφανειακής ταμίευσης, στα οποία αναφέρθηκε η κα Νίκα, ανέρχεται σε πολλές δεκαετίες, ίσως και πάνω από 100 χρόνια. Με αυτό το δεδομένο προφανώς κανείς δεν μπορεί να προγραμματίσει τις καλλιέργειες που θα υπάρξουν για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα. Σε ό,τι αφορά στην άποψη για κάλυψη των αναγκών της ΛΑΠ Πηνειού με μικρά φράγματα κρίνεται ότι βρίσκεται εκτός κάθε πραγματικότητας. Για περισσότερες πληροφορίες παραπέμπουμε στα στοιχεία που κατέγραψε η αναλυτική έρευνα των σχεδίων διαχείρισης.

3. Οι υδρεύσεις των Θεσσαλικών πόλεων και οικισμών που κατά κύριο λόγο εξασφαλίζονται από υπόγεια νερά, θα μπορούσαν και αυτές πλέον να περάσουν σε μία νέα περίοδο φυσιολογικής τροφοδοσίας από επιφανειακές ταμιεύσεις, με κατά κανόνα πιο υγιεινό νερό, περιορισμένη ενεργειακή επιβάρυνση και προφανώς μικρότερο κόστος.

4. Ο επανεμπλουτισμός του υπόγειου υδροφορέα με μέρος επιφανειακών νερών που θα συγκεντρώνονται σε ταμιευτήρες, με τα οποία σταδιακά θα μπορούσαν (π.χ. μέσω του Πηνειού ή με έργα τεχνητού εμπλουτισμού) να επαναφέρουν τα υπόγεια νερά σε φυσιολογική λειτουργία.

5. Σχετικά με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στις δύο λεκάνες και κυρίως σε εκείνη του Αχελώου, η Θεσσαλία μπορεί να ανταποκριθεί στην προσπάθεια που καταβάλλει η πολιτεία για την αύξηση της ισχύος παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ. Η συνεισφορά της για την ώρα μπορεί να προέλθει από το ΥΗΕ Μεσοχώρας, ήδη κατασκευασμένο, που αναμένει την υπογραφή μιας Υπουργικής Απόφασης από τον κ. Σκουρλέτη, υπουργό περιβάλλοντος, ώστε να δρομολογηθεί η λειτουργία του. Τα ίδια ισχύουν και για το άλλο μεγάλο ΥΗΕ του Υπουργείου Υποδομών, εκείνο της Συκιάς, που είναι ημιτελές και για παρόμοιους λόγους παραμένει εγκαταλελειμμένο. Μικρότερης κλίμακας αλλά πολύ σημαντική αναμένεται να είναι στο μέλλον και η συνεισφορά ενέργειας από ΑΠΕ στα έργα Πύλης - Μουζακίου και άλλα μικρότερα ΥΗΕ.

6. Σε ό,τι αφορά την εξοικονόμηση νερού δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο τομέας αυτός είναι ένας από τους σημαντικότερους πυλώνες της μεταρρύθμισης που επιχειρείται με τα Σ.Δ. Ασφαλώς και αφορά τους αγρότες μας, οι οποίοι πρέπει

να αλλάξουν συνήθειες και νοοτροπίες πολλών ετών. Ήδη αυτό έχει αρχίσει να γίνεται σταδιακά εδώ και χρόνια στη Θεσσαλία, τόσο επειδή οι αγρότες έχουν εκσυγχρονίσει τα αρδευτικά τους συστήματα, όσο και επειδή οι συνθήκες παραγωγής αλλά συχνά και η έλλειψη νερού τους επέβαλλαν να είναι πιο προσεκτικοί και πιο ευαισθητοποιημένοι στην οικονομία νερού.

Όμως για όλα αυτά, τις βασικές επιλογές και τους κανόνες οφείλει να θέτει η Πολιτεία, στη βάση μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής.

Πιο αναλυτικά, μία συνεπής πολιτική προς την κατεύθυνση εξοικονόμησης νερού, πρέπει να προβλέπει συγκεκριμένα μέτρα & πόρους. Για να στοχεύσουμε στα επόμενα 10, 20 ή 30 χρόνια στον εκσυγχρονισμό των αρδευτικών συστημάτων με στάγδην άρδευση, μικροαρδεύσεις ή άλλες εξελιγμένες μεθόδους, πρέπει να υπάρξουν κίνητρα και επενδύσεις (δημόσιες και ιδιωτικές) με χρηματοδότηση είτε από ιδιωτικούς πόρους είτε από ευρωπαϊκούς πόρους είτε από την δημιουργία π.χ. ενός «πράσινου Ταμείου» με σκοπό την προστασία των υδατικών πόρων.

Ε. Η Διαχείριση Υδάτων - Τα Σχέδια Διαχείρισης ΛΑΠ Αχελώου και Πηνειού.

Όλοι σήμερα αποδέχονται ότι τα Σχέδια Διαχείρισης αποτελούν ένα θετικό πρώτο βήμα εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου για τα νερά. Κρίνουμε όμως πως δεν αρκούν από μόνα τους να επιφέρουν ανατροπές στον τρόπο διαχείρισης των νερών που σήμερα βιώνουμε.

Ως πολιτικός στόχος, ως επόμενο βήμα, θα πρέπει κατά την άποψή μας να τεθεί, η δημιουργία ενός ενιαίου φορέα διαχείρισης με εκτελεστικές αρμοδιότητες που επί τόσα χρόνια προβάλλουμε και απαιτούμε χωρίς αποτέλεσμα.

Ένας τέτοιος φορέας, ενιαίος και με την συμμετοχή των χρηστών των υδάτων της ΛΑΠ, θα μπορούσε να συμβάλλει στην ανεπαρκέστατη έως ανύπαρκτη παρακολούθηση της εφαρμογής των σ.δ., τα οποία για την ώρα επί της ουσίας παραμένουν «κενό γράμμα».

Επίσης ένας τέτοιος φορέας θα μπορούσε υπό προϋποθέσεις να απαντήσει στα εύλογα ερωτήματα που τέθηκαν στην επιτροπή (δες Γ. Χονδρός) σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων ανάμεσα στους χρήστες.

Συνοπτικά, ο ενιαίος φορέας διαχείρισης ΛΑΠ αποτελεί την ολοκλήρωση του εκσυγχρονισμού του Ελληνικού θεσμικού πλαισίου για τα νερά που άρχισε με την ψήφιση του Ν.1739/87 (έστω και εάν ουσιαστικά δεν εφαρμόστηκε) και συνεχίστηκε με την ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο της οδηγίας 60/2000 της Ε.Ε.

Επανερχόμενοι στη ΛΑΠ Πηνειού θεωρούμε ότι δυστυχώς αγνοείται το μέγιστο των περιβαλλοντικών προβλημάτων της περιοχής, το οποίο, όπως προαναφέραμε, συνίσταται στην εγκληματική υπεράντληση τεράστιων ποσοτήτων νερού (400 έως 700 εκ.κ.μ. κατά έτος)* από τον υπόγειο υδροφόρα, κάτι το οποίο δυστυχώς υποτιμάμε (ίσως γιατί δεν φαίνεται με πρώτη ματιά). Από κοντά η καταστροφή συμπληρώνεται με την ετήσια «θανάτωση» του Πηνειού, όπου οι, πέραν των επιτρεπόμενων, απολήψεις ανέρχονται σε 100 έως 200 εκ.κ.μ. ετησίως.

Το παράδοξο μάλιστα στην περίπτωση μας είναι ότι, παρά την πρόοδο των έργων στον Άνω Αχελώο (Συκιά/σήραγγα αλλά και το ΥΗΕ Μεσοχώρας), εκείνοι που επί πολλά χρόνια αρνούνται τη λειτουργία τους και ειδικότερα τη συνεργασία των δύο λεκανών με την μεταφορά των υδάτων, επικαλούνται πρωτίστως ως λόγο άρνησης την «καταστροφή» του περιβάλλοντος, περιέργως όμως συνεχίζουν να αποδέχονται την στήριξη της γεωργίας στον κάμπο της Θεσσαλίας μέσα από την εγκληματική - όπως προείπαμε - και καταστροφική εκμετάλλευση των υδάτινων συστημάτων του κάμπου, χωρίς να καταθέτουν αξιόπιστες, τεκμηριωμένες και ρεαλιστικές εναλλακτικές προτάσεις. Ας σημειωθεί ότι ούτε από τα αρμόδια υπουργεία υπάρχει κάποιο άλλο εγκεκριμένο πρόγραμμα έργων, ενώ στην παρούσα κατάσταση, οι αναφορές που διατυπώνονται στα Σχέδια Διαχείρισης αντικειμενικά αποτελούν περισσότερο ευχές και υποδείξεις παρά πρόγραμμα δράσης.

Ακόμη το «ισοσκελισμένο» υδατικό ισοζύγιο που τα Σχέδια Διαχείρισης περιγράφουν είναι μάλλον θεωρητικό και αποτελεί προς το παρόν «κενό γράμμα». Για παράδειγμα η σημαντική μείωση της αρδευτικής κατανάλωσης σε 450 κ.μ./έτος/στρ. που προβλέπεται ώστε η «ζήτηση» (δες ομιλία κα Κ.Νίκα) να μειωθεί, είναι προφανώς αδύνατο να πραγματοποιηθεί χωρίς σύγχρονα αρδευτικά δίκτυα, αλλαγή νοοτροπιών κλπ, όπως προαναφέραμε. Επίσης η ψαλίδα του «ισοζυγίου» δεν πρόκειται να κλείσει εάν στο σκέλος της προσφοράς δεν υλοποιηθούν, μεταξύ άλλων, τα προταθέντα περιφερειακά έργα στη λεκάνη του Πηνειού. Τέλος η ποσότητα των 250 εκ. μεταφοράς από τη Συκιά έτσι κι αλλιώς για την ώρα βρίσκεται στον αέρα λόγω μη ολοκλήρωσης των έργων Συκιάς και σήραγγας. Και ενώ καταγράφεται αυτή η ακινησία, οι γνωστές διαμάχες για Αχελώο και καλά κρατούν.

Αυτό λοιπόν που προτείνουμε στην κυβέρνηση, στην επιτροπή περιβάλλοντος και γενικά στο πολιτικό σύστημα είναι **πως έφτασε η ώρα για συναίνεση και διαβούλευση**. Κόντρες, ακτιβισμοί, διχασμοί δεν προσφέρονται ως λύσεις. Και όσοι πράγματι επικαλούνται και πονάνε το περιβάλλον δεν έχουν παρά με ειλικρίνεια να συζητήσουν με την Αυτοδιοίκηση και τους φορείς, να ξαναστήσουν το θέμα στη σωστή του βάση αρχίζοντας όπως προείπαμε από το δίδυμο «Γεωργία» - «υπόγεια νερά και Πηνειός».

* Σε ότι αφορά στην διαφύλαξη και προστασία των υπόγειων υδροφορέων, σύμφωνα με τους υπολογισμούς του γεωλόγου κ. Μπέλεση, προκύπτει ότι οι ποσότητες νερού που αντλούνται κάθε χρόνο με τις γεωτρήσεις από υπόγεια νερά, προσεγγίζουν τα 800-900 εκατ. μ3/ έτος και όχι τα 550 που αναφέρει η μελέτη των σ.δ. (σελ.25) & ότι τα αναπληρούμενα είναι μόλις 350-420 εκατ. μ3/ έτος. Η εκτίμηση των μελετητών, ότι στη Θεσσαλία αντλούνται 550 εκατ. μ3 ετησίως, από υπόγεια νερά είναι υποεκτιμημένη. Εξάλλου με δεδομένο ότι αρδεύονται 1.700.000 στρ. από γεωτρήσεις, τότε με την περιορισμένη ποσότητα νερού των 323,5 μ3/στρ (550.000.000 εκατ. μ3 : 1.700.000 στρ.) δεν εξηγούνται επιστημονικά οι καλές αποδόσεις στο βαμβάκι κ.α. καλλιέργειες μέχρι σήμερα.

Για να είναι εφικτή η μείωση της άντλησης, τουλάχιστον 300-400 εκατ. μ3 / έτος από γεωτρήσεις, ή θα πρέπει να μετατρέψουμε σε ξηρικά (!) χιλιάδες στρ. ή να μεταφέρουμε στις περιοχές αυτές επιφανειακά νερά. Απαιτείται συνεπώς για περιβαλλοντικούς λόγους (προστασία υπόγειων νερών), η εξασφάλιση τουλάχιστον 300-400 εκατ. μ3 & η μεταφορά τους στις συγκεκριμένες προβληματικές περιοχές που είναι στο κόκκινο, στην ευρύτερη περιοχή της ΛΑΠ Πηνειού.

Ζητούμενο είναι η αποκατάσταση αυτής της ισορροπίας, καθώς και η συνειδητοποίηση ότι ο υδάτινος πλούτος που «παράγεται» στην Πίνδο και ρέει έως τις εκβολές του Πηνειού και την Κάρλα - Παγασητικό αποτελεί ένα ενιαίο και αδιαίρετο σύστημα.

Συνεπώς δεν προσφέρονται ως λύσεις οι εμμονές εάν π.χ. οι επιφανειακοί ταμιευτήρες που θα ενισχύσουν στη ΛΑΠ Πηνειού το σκέλος της «προσφοράς» θα βρίσκονται Ανατολικά, Βόρεια ή Δυτικά του Πηνειού. Έτσι κι αλλιώς η μεταφορά νερών από κάποιους ταμιευτήρες είναι επιβεβλημένη. Έργα κάποιας σημαντικής κλίμακας (αγωγοί μεταφοράς κλπ, όπως π.χ. ήδη γίνεται από τον ταμιευτήρα Ν.Πλαστήρα) θα κατασκευασθούν. Με την έννοια αυτή καμιά λύση δεν πρέπει να αποκλειστεί, καμιά ταμίευση νερού δεν περισσεύει.

Κατά την άποψή μας ο δρόμος για να σταματήσει η υπεράντληση και η καταστροφή είναι εκείνος που τα Σχέδια Διαχείρισης προτείνουν και στο σκέλος της ζήτησης (μείωση) αλλά και στο σκέλος της προσφοράς (αύξηση). Όμως ας έχουμε πάντοτε στο νου μας ότι η οριστική λύση για κατάργηση του μεγαλύτερου μέρους από τις 35.000 γεωτρήσεις, που από τη μια στηρίζουν τη Θεσσαλική Γεωργία, από την άλλη όμως πληγώνουν θανάσιμα το περιβάλλον της, μπορεί να γίνει πράξη μόνο όταν η προσφερόμενη σήμερα από τις γεωτρήσεις παροχή νερού υποκατασταθεί από άλλες πηγές.

Συμπερασματικά : ας εγκαταλείψουμε - το λέμε για πολλοστή φορά - τις μεγάλες δηλώσεις για ΝΑΙ/ΟΧΙ στην εκτροπή Αχελώου. Για την ώρα ας εργαστούμε συστηματικά και συναινετικά - κυβέρνηση και τοπικοί φορείς - στην υλοποίηση των έργων σε κάθε μία από τις δύο λεκάνες χωριστά :

- Στην λεκάνη Αχελώου τους ταμιευτήρες και τα ΥΗΕ Μεσοχώρας, και Συκιάς, την σήραγγα Πτευκοφύτου και ΥΗΣ (αντλησοταμίευση) στο άκρο της σήραγγας Πτευκοφύτου.
- Στην λεκάνη Πηνειού, τα περιφερειακά έργα (ενδεικτικά: Μουζάκι, Πύλη, Νεοχωρίτης Τρικάλων, Ελασσονίτης, Ενιππέας Φάρσαλα/Αλμυρός και άλλα μικρότερα), με ταυτόχρονη συστηματική δουλειά στην μείωση των καταναλώσεων (σύγχρονα αρδευτικά έργα και συστήματα, αλλαγή νοοτροπίας, διοικητικοί περιορισμοί κ.ο.κ.).

Όσο θα μειώνονται τα ελλείμματα με έργα και δράσεις, θα μειώνεται και το άνοιγμα της ψαλίδας στο «ισοζύγιο», οπότε θα φαίνεται πιο καθαρά ο δρόμος επίλυσης του προβλήματος. Μετά την ολοκλήρωση και λειτουργία των έργων και στις δύο λεκάνες, κάποια επόμενη από εμάς γενιά (μέσα και από τις θεσμοθετημένες κάθε έξι χρόνια διαβουλεύσεις που προβλέπει η νομοθεσία κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 60/2000 της Ε.Ε.), χωρίς πάθος, θα αξιολογήσει και θα επιλέξει την, απαραίτητη, όπως προβλέπουμε, συνεργασία των δύο όμορων λεκανών. Εάν όμως πάλι βρεθεί μια άλλη «μαγική» λύση, που σήμερα δεν είναι σε εμάς ορατή και δεν προκύπτει από το γνωστό υδατικό ισοζύγιο των Σχεδίων Διαχείρισης, η οποία (λύση) θα επιφέρει το κλείσιμο της ψαλίδας χωρίς την συνδρομή του ενεργειακού ταμιευτήρα της Συκιάς (ο οποίος στην περίπτωση αυτή μπορεί να λειτουργεί αμιγώς ως ΥΗ έργο), θα την υποδεχθούμε

μετά χαράς. Θα περιοριστούμε απλώς να σημειώσουμε ότι τα στοιχεία που περιέχονται σε όλες τις μελέτες αλλά και στα Σχέδια Διαχείρισης, όπως με σαφήνεια παρουσίασε στην επιτροπή η κα Κ. Νίκα, είναι «μετρημένα κουκιά» και ο νούν νοείτω.

Θεσσαλία, Ιούνιος 2016

Ο πρόεδρος της ΕΘΕΜ

Ιωάννης Ν. Καλλές